

Літературна критика

Віктор Іванович Палинський народився 13 вересня 1956 р. в селищі Зимна-Вода (околиця Львова). За фахом – філолог-україніст (Львівський державний університет ім. Івана Франка). Член Національної спілки письменників України з 1992 року. Член Національної спілки журналістів України. Автор книжок поезії “Алгоритми душі” (1992), “Медитації” (1993), “Самотність” (1995), “Екзистенція дощу” (1996), “Мовчання сфінкса” (1997) “Спогадування міту” (2012); книжок прози “Моделі наближення” (1998), “Канцлер своєї величності” (1999), “Дзеркало” (2002), “Єлена й антиквар” (2005), “Декілька зимових днів...” (2008), “Вояцькі візити” (2012), “Бібліотекар” (2013).

Написав і опублікував у періодиці та у збірниках, зокрема в академічних виданнях, багато літературно-критичних матеріалів, мистецьких і культурологічних есеїв, творчих портретів, гостропубліцистичних статей та інших різножанрових текстів. Автор сценаріїв численних телевізійних програм і фільмів.

Лауреат відкритого конкурсу для прозаїків України фонду “Відродження”. Лауреат премії “Сучасність”. Лауреат I-ї премії та диплому I-го ступеня Національної спілки письменників України (Львівської організації) “Літературний Львів”. Лауреат Всеукраїнської літературної премії імені Ірини Вільде (перша премія), лауреат Львівської обласної Премії в галузі культури, літератури, мистецтва, журналістики та архітектури в номінації “Проза” імені Богдана Лепкого, лауреат міжнародної Літературно-мистецької премії імені Пантелеймона Куліша, лауреат всеукраїнської літературної премії “Князь роси” імені Тараса Мельничука. Нагороджений золотою медаллю “Почесна відзнака” Національної спілки письменників України.

ВОЛОДИМИР РАДОВСЬКИЙ, МАСТАК ДОБИРАТИ “КЛЮЧІ”

1. Так було.

...Він якось так дивно з’явився в українській документальній прозі, ніби був там завжди. І з кожною наступною книжкою утверджувався в репутації одного з найдоскіпливіших дослідників-есеїстів історичних загадок та недомовленостей. І я з часом все більше помічав, Володимир Радовський намагається скерувати свої авторські повістуння в русло суворої правдивості та очевидної історичної точності; який він делікатний стосовно кожної конкретної історичної долі; а словов’язь його виразної простої стилістики дає майже фізичне відчуття прагнення довершеності форми та вичерпності змісту.

Подекуди це несамовито складно. Але він потрафить втілити. І має хист. І ще щось...

2. Битва.

...Збагнути, як розгортаються сувої років поколінь: неквапно, а чи, навпаки, – так заввиграшки. Шевченківське: “У кожного – своя доля і свій шлях широкий”. Отож ці сувої все ж розмотуються, мабуть, по-різному; та й самі вони неоднакові: матерія, розміри, нез’ясовні особливі мікро- і макроструктури... Напевне, виходячи саме з

цього, і намагаємось пророкувати загадку майбуття: очікування дива перетворення, сягнення. Так, Радовський і йде цим векторним шляхом, знаючи достеменно, що не все та не завше вдасться залюбки відшукати серед зжовклих фоліантів, документів архівів; у бібліотечних збірнях, закритих фондів колекціях. (Хоча, скажу, що і цими напрямками Радовський неабиякий мандрівець і копіткий наполегливець. Подекуди, – мало не навмання, трохи не посеред ночі, майже автостопом... Так було з “Битвою на Цецорі”. – Львів: “Сполом”, 2015).

Повернутися до звичного і разом із тим як до загадкового, мені здається, ось у чому найвищий авторський кайф Радовського (секретний алгоритм, “ключ”).

Авторові далися до рук унікальні матеріали про походження Богдана Хмельницького. Він зміг висвітлити чимало невідомих біографічних фактів фундатора української козацької держави, заповнити певні, здавалося б, лакуни довічні. Під силу таки.

...Чимало документів; ця ось книжка читається, зрозуміло, не на одному подиху. Зате залишиться для багатьох поколінь наступників: майже півтисячі великоформатних сторінок дрібними шрифтами. Є на що спертися. Надійно. Для нас.

3. “Замкнена душа...”.

...Володимир Радовський мені нагадує подорожника, що любить не лише вештатися земними просторами, але й – бентежити простори мислі, переміщатися в часі, загравати зі зміненою свідомістю, хоч його писання не мають нічого спільного з текстами химерного чи містичного реалізму.

Письмак вихоплює з накопичень історії подеколи і спонтанні факти та явища й докладно розташовує своїми шафами й полицями, що вже нібито й давно чекали на них, потрапляючи сформувавши певну логістично-історичну будівлю, досконалу й непрогайну у своїй непохитності. Такою є його есеїстика, а можливо, і якась інша позажанрова текстова вигадлива-невигадливість. Як ось “Замкнена душа Петра Сагайдачного”. – Львів: “Сполом”, 2012. Автор не творить відвертих міфів, а спокійно й послідовно розмовляє з читачем, ділиться думками про ніби людину із загалу, доля якої втім не байдужа нікому з українців, бо ж скільки герой доклався до скарбниці національного становлення! Не боячись густо цитувати авторитетів, як Д. Яворницького, Д. Дорошенка, Я. Собеського, М. Костомарова, П. Куліша, М. Грушевського, М. Аркаса, М. Максимовича та багатьох інших, сягає ефекту, як мені видається, у певному розумінні, спілкування епох: саме про те, що мало б цікавити усіх нас, зміцнюючи національний дух, через кристалізацію діянь справжніх героїв та подвижників. І це сильне енергетикою авторської віри у свій винахідливий шлях письменника й дослідника. Хоча й не без суперечностей у цій же вірі. – “Коли історичному діячеві ставлять Пам’ятник, його образ починає бронзовіти, віддаляючись від історичної правди, стає недосяжним...”. Я в цьому бачу нові можливості В. Радовського. Адже будь-яку забронзовілість можна облущити... І споглядати живі миттєвості: невідомі досі. І промовляти справжні Слова; а не базікати...

4. Ще одна спроба.

Про Тимка Падуру (ім’я добре відоме інтелектуалам-україністам) я б сказав передусім, як про самобутнього поета-громадянина та історичного праведника. Гадаю, не випадково ця особистість притягнула увагу В. Радовського. Масштаб особи, впливовість, відданість ідеї – це переконливі аргументи на користь книжки “Тимко Падура, спроба роздекларування та реабілітації”. – Львів: Центр Європи, 2012. Автор визначився з цим текстом як із біографічною повістю, хоча міг би його назвати і романом, та ще й детективним. Пригод та випадкових викрутасів долі тут вистачає. Тобто і науковець-дослідник, і навчений читач із тих, що називають себе професіоналами, знайдуть свою поживу у книжці: для роздумів, переживань і суперечок – аж до певного несприйняття. Скажімо, щодо диференціації в “майбутньому” слов’янських мов, культур, менталітетів. Різні ж бо це мови: і були, і будуть! Культури! Менталітети!

Історичний матеріал спресований, структурований; подекуди з ледь помітним авторським сарказмом (йому це вдається); як на мене, усе це може відчинити або хоча б привідкрити не одні історичні проходи наступникам-пошуковцям; навіть белетристам. Зрештою, і сам Радовський доволі скромно зауважує, що “не претендує на останній титул, але був би радий, коли б комусь книжки і досвід багаторічного

архівного пошуку допомогли знайти свою тему, стали довідником і порадиником; підказали напрямом”.

Ну що ж, спроба – це не проба. Одвертість моя зводиться до простого: усе може бути насправді доповнене або навіть і щось спростоване... Спробуйте.

5. Войнаровський.

Письменник розпросторює історичну правду, нерідко дає дещо несподіване трактування подій, заповнює ойкумену деякими докладностями вже з позицій вимогливого сучасника, щільно вкладаючи “цеглину” до “цеглини”, зводить і новітні мури старовинним фортецям, зміцнюючи надійність, енергетичну неможливоруйнацію. Ні, я це не зопалу й не на емоціях! Втім читаючи “У зап’ястях Великого Яструба. Анатомія одного викрадення” (Львів, “Сполом”, 2006), без бурхливих переживань не обійдешся. Бо ж і військовий, і пригодницький, і шпигунський роман; і твір із явними ознаками детективу. І разом із тим дуже цілеспрямований багатолітній науковий пошук потрібних документальних підтверджень. Захоплююче.

Про цю книжку Ярослав Дашкевич колись відгукнувся: “Твір Володимира Радовського “У зап’ястях Великого Яструба” має чимало вдячних читачів. Є цікавим результатом тривалих пошуків і студій. І здобув своє вивершення в майстерній формі”. Цілком у руслі моїх рефлексій.

...Авторське зацікавлення Андрієм Войнаровським можна звести до майже простої формули: ранній інтерес до історичного персонажа ще з років шкільної науки, усебічна обдарованість цієї особистості XVIII сторіччя, чималою мірою загадковість його біографії. Небіж Івана Мазепи, завсідник аристократичних салонів, і бажаний коханець, і розтринькувач великих статків, і поряд із тим мужній боєць, мудрий очільник із сильним характером, масштабна незламна натура. Гадаю, разом з авторським супроводом саме такого життєвого вектора, це робить його особистим ворогом царя Петра Першого. Саме згадана інтрига в центрі тексту книжки.

А ще – тут немало документів, що вперше вводяться в науковий обіг автором і, зрозуміло, роблять його першовідкривачем і своєрідним негоціантом таємниць історії.

Такі обсяжні та достеменні “речі” при всьому великому бажанні не пишуться знічев’я. Зрештою, і добре стилістично виважені. А отже, і читатися вони будуть переважно цілково. І це – теж стала особливість більшості творів Радовського. Так є.

6. Зошити відлунь та імпресій.

Йому потрібний лише ледь відчутний першопощтовх, як ось у цьому випадку розповідь талановитого екскурсовода, до того ж ще часів далекої своєї юності, одразу виникає певний інтерес до таємничого, нез’ясованого, напівмістичного. І прудка думка письменницька вже провадить до об’єктивних і суб’єктивних розмірковувань, потоку оригінальних почуттів, роботи з першоджерелами, складання бібліографії, висновкувань... І спогади, спогади, спогади – через щоденникові записи... (“Чорний зошит”. – Львів: “Сполом”, 2016 р.).

Стилістика довірливої розмови; письмо розгонисте та м’яке. Світле сприйняття світу. Добре читається. Немає звичного пресу академічних досліджень із їхніми закаменілими стереотипами. Тексти нерідко помітно белетризуються; однаке лише на догоду істині.

Чимало рефлексійних “шматків”, “імпресіоністичних відлунь”.

“Настає вечір. Місяць чомусь дещо схвильований. Усе ж, за мить – вже спокійніший; з лукавством дивиться на знайому з дитинства панораму. Як просто: за Ай-Петрівськими драконівськими зубами видно кінець місячної стежки. Тиша тікає в себе”.

“...охоплює безпричинна радість, ніби довідався про якусь таємницю, що несе тебе на крилах далеко-далеко”.

І це – “Чорний зошит”, точніше, перша його частина. Добре перечитується. І сприймається наче про щось своє, незабутнє.

...І мета записів вгадується як очевидне, – мандрівки в часі... І трохи історії. І догодження собі; не без того.

Добре було б почитати й заявлені наступні “зошити”...

7. Герої.

Його герої – постаті історичні. Але у своїх персонажах автор шукає передусім людину звичайну, що змінюється, що пристрасно бажає, що помиляється... Людину, яка, на жаль, не завжди перемагає; проте не перестає залишатись героєм. Робить це затаято й послідовно. Це, міркую, – його життєвий вибір. Кредо письменницьке.

...І, що не промину тут зауважити, Радовський не боїться відповідальності, творячи реальні історичні фігури. Є в цьому щось від роботи скульптора: залюбки відсікати все зайве, просуваючись до справжнього образу. Характеру. Постаті.

8. Відверте.

Якби доля письменника Володимира Радовського склалася дещо по-іншому, занадто багато в нього було усякого такого драпавого, що лише глушило його літературні стремління, то, можливо, ми сьогодні мали б свого Андре Моруа, чи – подібне естетичне явище. Одначе!.. Втім таки маємо вивірене, ваговите, цікаве, маєстатне і навіть жваве (незважаючи на докладну вісімдесятку письменника). Добротні оригінальні тексти, що можуть бути перевидані ще не один раз та перекладені багатьма мовами.

...Завше не втомлююсь повторювати: “Нові часи – нові можливості”. Це саме той випадок. Прошуємо далі.

9. Понад усе.

Його майстровита увага до деталей вражає. Вміння впорядковувати хаос – ще більше; здібність незмінно здобувати творчу енергію та винятковий хист спрямовувати її робити процес творчості особливим. Ось так він пише! А нам щастить. Тільки все це ще слід осмислити. Ширше залучити. Наздогнати себе. Я певен.

10. Особлива докладність із біографічного.

В епоху “Вікіпедії” та інших інтернетівських інформаційно-біографічних можливостей я не є прихильником докладного переповідання письменницьких життєписів. Скажу лише, що енергією якогось неочікуваного зигзагу долі Володимир Радовський не так давно потрапив на постійне замешкування в Німеччину. Сьогодні там живе й успішно працює в Україні. Видається звикло у Львові й там представляє свої книжки. Щорічно зустрічається з друзями, колегами та читальниками. І, мені здається, так буде завжди.

11. P.S.

...Знаєте, що я вам скажу, читаючи Радовського: “Як мало ми змінилися впродовж усієї нашої історії! Тривалість миті нескінченних поколінь людського життя... Але, повсякчас, ми – українці. І це – найкрутіше”.

12. P.S. 1

Безумовно, я ставив собі завдання доволі скромне: ознайомити, лише м'яко навівши певні контури, зацікавлених із творчістю Володимира Радовського. Адже, незважаючи на його давню та наполегливо-невтомну практику, явно невеликі накладі видань та відверто приглушене поле критично-літературних чи будь-яких інших відгуків, рецензій і резонансних представницьких подій навколо книжок не сприяють активному літературному чи науковому обігу його текстів в Україні й, зрозуміло, не залучають професійну перекладацьку братію. (Хоча певне читацьке коло, безперечно, існує; і воно – давнє, авторитетне та стабільне). А на загал тут є чим поділитися з Європою і зі світом. Посприяло б цьому і велике монографічне дослідження на академічному рівні. Для добротного узагальнення та оцінки. Доробок Радовського цього вартий.

Не марнуймо. Не гайнуймо. Не зволікаймо.

13. P.S. (насправдішній)

Я писав цей текст, не покладаючись на якусь лінійну хронологію чи вправляючись у тих або інших логічних вичерпних структуруваннях, хитромудрих всеосяжних стилістичних розбудовах. Радше, ішов шляхом інтуїтивної симпатичності, імпровізаційного прислуховування... Вдалося так, як є. Без будь-яких зазіхань на остаточну досконалість.

Віктор Палинський

м. Львів

Отримано 30 серпня 2016 р.